

УДК 364.442.6

Роєнко В.І.*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та організації виробництва
Дніпровського державного технічного університету***Єфремова Н.Ф.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та організації виробництва
Дніпровського державного технічного університету*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ЇЇ СОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

THE EFFECTIVENESS OF ECONOMIC POLICY IN THE CONTEXT OF ITS SOCIAL ORIENTATION

АНОТАЦІЯ

Визначено зміст поняття «економічна політика» та її визначення різними вченими. Обґрунтовано необхідність державної соціальної політики, що являє собою пріоритетний складник економічної політики. Обґрунтовано потребу в соціальному розвитку, яка зумовлюється природою ринкової економіки. Ознайомлено з напрямками формування сучасної соціальної політики в Україні. Обґрунтовано необхідність державного регулювання економіки, що являє собою одну з передумов інтеграції України в європейську спільноту.

Ключові слова: економічна політика, соціальна політика, індексація доходів, мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, безробітні.

АННОТАЦИЯ

Определено содержание понятия «экономическая политика» и ее определение разными учеными. Обоснована необходимость государственной социальной политики, которая представляет собой приоритетную составляющую экономической политики. Обоснована потребность в социальном развитии, которая выдвигается природой рыночной экономики. Определены направления формирования современной социальной политики в Украине. Обоснована необходимость государственного регулирования экономики, что представляет собой одно из условий интеграции Украины в европейское сообщество.

Ключевые слова: экономическая политика, социальная политика, индексация доходов, минимальная заработная плата, прожиточный минимум, безработные.

ANNOTATION

The content of "economic politics" and its definitions is defined in the article. The necessity of state social defence, the priority of economic policy, has been proved in the work. The directions of modern social politics in Ukraine have been considered in the article. The necessity for social development, which is determined by the nature of the market economy, is substantiated. The necessity of state regulation of the economy is substantiated, which is one of the prerequisites for Ukraine's integration into the European community.

Keywords: economic policy, indexation of income, minimal wages, living wage, unemployment.

Постановка проблеми. Дієвою економіка стає тоді, коли вона ґрунтується на об'єктивно діючій системі економічних законів з урахуванням різноманітних інтересів суспільства і передбачає багатоваріантність рішень та свободу вибору.

Її реалізація забезпечує відтворення для людини і суспільства умов життя (праці, побуту, відпочинку, розвитку) на рівні адекватних

можливостей економіки. Економічна політика повинна бути спрямована на забезпечення прогресу суспільного виробництва, найбільш повне забезпечення матеріальних і духовних потреб усіх і кожного, їх гармонійного розвитку. Реалізація науково обґрунтованої політики дасть можливість задовольнити різноманітні потреби людини, розкрити її творчий потенціал, сприяти підвищенню продуктивності праці тощо.

Потреба в соціальному розвитку зумовлюється природою ринкової економіки. Ринкова економіка не може забезпечити справедливий розподіл доходів. Вона призводить до їх диференціації, у результаті чого частина населення опиняється за межею бідності. Цим породжується потреба в державному соціальному розвитку держави, тому ефективність економічної політики держави треба розглядати в контексті її соціальної спрямованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття економічної політики розглядали багато вчених, як зарубіжних, так і вітчизняних. Серед них можна виділити Д. Бюксена, Х. Гиршема, Д. Кейнса, В. Оукена, В. Геєця та ін. Багато з них економічну політику розглядали в контексті соціальної спрямованості.

Мета статті полягає у визначенні ефективності економічної політики в контексті її соціальної спрямованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історичний досвід переконує, що науковою економіка стає тоді, коли вона ґрунтується на об'єктивно діючій системі економічних законів з урахуванням різноманітних інтересів суспільства і передбачає багатоваріантність рішень та свободу вибору [1, с. 19].

Її реалізація забезпечує відтворення для людини і суспільства умов життя – праці, побуту, відпочинку, розвитку – на рівні адекватних можливостей економіки. Економічна політика повинна бути спрямована на забезпечення прогресу суспільного виробництва, найбільш повне забезпечення матеріальних і духовних потреб усіх і кожного, їх гармонійного розвитку. На це мають бути орієнтовані такі її

складники, як ідеї, цілі, засоби, методи формування і способи, шляхи, методи, інструменти здійснення.

Реалізація науково обґрунтованої політики дасть можливість задовольнити різноманітні потреби людини, розкрити її творчий потенціал, сприяти підвищенню продуктивності праці тощо.

Як справедливо наголошує лауреат Нобелівської премії Д. Бюксен, стан суспільства, де відсутня науково обґрунтована економічна політика, – «це суспільство хаосу» [2, с. 7].

Економічна політика виходить сьогодні на перший план. Це зумовлено багатьма обставинами: ускладненням суспільного життя у всіх його проявах, складністю й комплексністю сучасних завдань, розв'язання яких неможливо без економічного аналізу, загрозами економічних потрясінь, ускладненням у сфері міжнародних відносин.

Для України в сучасних умовах першочергового значення набуває чітке визначення змісту та напрямів реалізації економічної політики, адекватної нинішнім внутрішнім і зовнішнім реаліям.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності економічної політики.

Деякі вчені поділяють думку, що економічна політика – це система дій, спрямованих на виправлення ситуації та корекцію економічних процесів. Виходячи із цього, на їхню думку, визначення економічної політики тісно пов'язане з макроекономікою [2, с. 9].

У світовій економічній літературі також достатньо розповсюджений підхід до визначення економічної політики, який належить відомому німецькому вченому Х. Гиршему. Він вважає, що економічна політика держави являє собою сукупність заходів, спрямованих на те, щоб упорядкувати хід економічних процесів, здійснити на них вплив або безпосередньо запобігти їх наявності [4, с. 443].

Д. Кейнс наполягав, що економічна політика, яка виявляє спільну волю, – це державне регулювання, яке впливає на такі незалежні змінні, як схильність до споживання, гранична ефективність капіталу та норму процента, а через них безпосередньо – на зайнятість і національний дохід. Тобто, визначаючи зміст економічної політики, Д. Кейнс віддає перевагу грошово-кредитній і податковій політиці, а до одержавлення відноситься скептично [2, с. 10].

М. Фрідман відносить економічну політику скоріше до мистецтва, ніж до науки, особливо що стосується прийняття рішень [2, с. 13].

В. Оукен розуміє під економічною політикою сукупність державних засобів впливу на економічні процеси. Головне завдання економічної політики, на його думку, полягає у створенні умов, які не призводять до виникнення небезпечних тенденцій. У роботі «Основні принципи економічної політики» він указує два головних

мотиви: один з них стосується ролі держави, інший – співвідношення індивідуального та суспільного. Як вважає В. Оукен, процес виробництва може і повинен регулюватися самодіючим економічним механізмом. Держава повинна наглядати за створенням цього механізму, а далі – за його дієвістю [5, с. 12].

Засновник теорії суспільного вибору Д. Б'юкенен стверджує, що політика являє собою процес обміну між суб'єктом і державою, за якого кожний добровільно погоджує свою частку витрат на отримання від державних підрозділів відповідних послуг, які споживаються суспільно. І, відповідно, політичний ринок не вільний від торгівлі [2, с. 13].

Б. Ентоні, Е. Стігліц ототожнюють економічну політику з економічною діяльністю уряду та його взаємозв'язками із соціальними об'єктами. Економічна політика, на їхню думку, – це прийняття рішень щодо державних видатків, визначення логіки та критеріїв урядових дій [2, с. 14].

У словнику Лондонської економічної школи наведено лаконічне визначення економічної політики. Економічна політика – це поведінка держави по відношенню до економіки. Домінуючою метою виступає, як зазначено у словнику, оптимум добробуту, який відображений у кількісних макроекономічних показниках, досягнутий у даних конкретних умовах.

Для Д. Сакса економічна політика полягає у підготовці урядових рішень та діяч, спрямованих на мінімізацію соціальних втрат. Економічна політика, на його думку, являє собою сферу економічної теорії.

Деякі економісти розглядають економічну політику у вигляді управління економічним циклом для забезпечення повної зайнятості ресурсів та антиінфляційного економічного зростання.

На нашу думку, найбільш ефективно поняття економічної політики розкриває визначення, яке міститься у Сучасному економічному словнику, де зазначено, що економічна політика, яку проводить держава, уряд – це генеральна лінія дій, система заходів у галузі управління економікою, надання визначальної спрямованості економічним процесам згідно із цілями, завданнями, інтересами держави. Вона включає інституціональну структуру, інвестиційну, фінансово-кредитну, соціальну, зовнішньоекономічну, науково-технічну, податкову, бюджетну політику [6, с. 459–460].

1. Економічна політика відчуває на собі вплив двох аспектів: зміни господарської ситуації, з одного боку, і зміни економічного мислення – з іншого. Вони пов'язані між собою, але водночас їм притаманна відносна самостійність. У процесі розвитку суспільства економічне мислення обов'язково змінюється, тому що іншими стають уявлення про цінності. У зв'язку із цим навіть традиційні завдання іноді доводиться вирішувати з нових позицій.

2. Наявна в розвинутих країнах практика свідчить, що ефект економічної політики вище тоді, коли більш посилено здійснюється орієнтація на наявні в даній країні реалії – політичний розклад сил та рівень розвитку країни (виробничо-технічний потенціал, стан соціальної структури, інституційний порядок загальнодержавного та місцевого управління).

3. Економічна політика є вирішальним важелем підтримки політичного курсу країни [4, с. 413].

Далі слід наголосити, що в економічній теорії змінювалися підходи не тільки до визначення змісту економічної політики, а й відбувалася еволюція щодо визначення та критеріїв оцінки її ефективності. Імперативом для вибору економічного інструментарію сучасної держави, що орієнтується на добробут кожного громадянина в умовах дії конституційних положень соціально орієнтованої економіки, повинно стати задеклароване Д. Кейнсом соціально центральне завдання, як поєднати три речі:

- економічну ефективність;
- соціальну справедливість;
- індивідуальну свободу [3, с. 83].

Економічна ефективність, якщо виходити з логіки неокласичного підходу, полягає в її ототожненні з терміном «оптимальність» за Парето. Тобто якщо зазначається, що суспільство є ефективним, це означає, що воно є оптимальним за Парето.

Проте всесвітньо відомі економісти, такі як А. Бертсон, К. Ерроу, П. Самуельсон, піддавали критиці ідею оптимальності за Парето.

Аналізуючи їх підходи до позиції Парето, то їх розуміння щодо економічної ефективності можна зробити висновок, що в державному управлінні не можна виходити тільки з позиції економічної ефективності, тобто за Парето – оптимальності, а за основу прогресивної системи державного управління має братися соціальна оптимальність. Водночас важливим завданням є «побудова більш справедливого світу» [3, с. 83].

Сьогодні найважливішим принципом побудови економічної політики (за яким і має бути визначена її ефективність) повинен бути принцип двомірності справедливості, де ключовими є:

- забезпечення економічної незалежності кожного;
- участь членів суспільства в прийнятті рішень;
- недопущення приниження їх людської гідності;
- гарантування соціального статусу через розподіл (перерозподіл) матеріальних благ;
- створення умов для однакової поваги та рівності можливостей (передусім в освіті).

Потреба у соціальному розвитку зумовлюється природою ринкової економіки. Ринкова економіка не може забезпечити справедливий розподіл доходів. Вона призводить до їх диференціації, у результаті чого частина населення

опиняється за межею бідності. Цим породжується потреба у державному соціальному розвитку держави. Із соціальним захистом населення та державними соціальними гарантіями тісно взаємопов'язані проблеми фінансової та макроекономічної стабільності в країні.

Нині в економіці України існує низка соціальних проблем, які впливають на зниження темпів економічного розвитку. Конкурентоспроможність економіки знижується, а суспільні ресурси використовуються неефективно. Уповільнилася інвестиційна активність, оскільки стимули до інноваційної діяльності практично відсутні, а інвестиційні можливості підприємств обмежені. На це, зокрема, впливає зношеність основних засобів у промисловості, яка становить 58,3% їхньої вартості.

Поволі знижується рівень продуктивності праці: якщо в 2015 р. продуктивність праці у промисловості зросла на 12,3%, то вже у 2016 р. – лише на 4%. З одного боку, це стримує економічне зростання, а з іншого – ускладнює процес наближення України до європейських стандартів рівня життя населення, оскільки порушує пропорцію між продуктивністю праці та динамікою доходів населення.

Низький рівень життя населення та значне розшарування суспільства стримує розвиток людського капіталу, а саме творчого, професійного, освітнього, трудового, фізичного потенціалу громадян. Частка заробітної плати у ВВП в Україні становить менше 35%, тоді як у країнах ЄС – у середньому 65% [4, с. 18]. Відсутність роботи і належної допомоги по безробіттю породжує проблему бідності. Бідність вимірюється за допомогою прожиткового мінімуму, який існує у вигляді життєвого (фізіологічного) мінімуму та соціального мінімуму. Перший відображає задоволення лише головних фізіологічних потреб та основних послуг. Другий включає задоволення не тільки фізіологічних потреб, а й духовних і соціальних запитів. Звернемося до статистики по Україні та порівняємо мінімальну заробітну плату з прожитковим мінімумом (табл. 1).

Таблиця 1
Порівняльна характеристика
мінімальної заробітної плати
з прожитковим мінімумом в Україні

Роки	Мінімальна заробітна плата	Прожитковий мінімум
2013	980	1108
2014	1070	1176
2015	1280	1176
2016	1378	1330
2017	1600	1544

У результаті того, що в Україні мінімальний розмір заробітної плати значно нижчий за прожитковий рівень, переважна частина населення опинилася за межею бідності. За підра-

хунками 2016 р. 50% населення України було віднесено до бідних, 10% – до зони ризику збідніти, 30% – до тих, що мають середні доходи, а решта 10% – до заможних. Сьогодні ця ситуація не змінилася [4, с. 20].

Таким чином, низький рівень оплати праці справляє вкрай негативний вплив на економічний розвиток, він не дає можливості нормального відтворення робочої сили. Формами прояву цього явища є скорочення середньої тривалості життя населення, погіршення здоров'я нації, зниження освітнього і кваліфікаційного рівня працівників і зростання армії безробітних.

Також негативно впливає на розвиток економіки зростання корпоративних зовнішніх боргів та нерозвиненість фондового ринку, що створює ризики фінансової стабільності як корпоративного, так і банківського секторів. Отже, зазначається в Державній програмі, перед урядом України постає головний виклик – трансформувати економіку в конкурентоспроможний господарський комплекс, який має забезпечити подальший соціальний і гуманітарний розвиток суспільства.

Показником результативності соціальної політики є рівень життя населення – це міра задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб людини, забезпечувана сукупністю матеріальних і соціальних умов життя. Основними елементами рівня життя є: рівень і структура споживання матеріальних благ (продуктів харчування та непродовольчих товарів); рівень споживання послуг установ побутового обслуговування, охорони здоров'я, освіти, культури, соціального забезпечення, фізкультури; рівень забезпеченості житлом.

Для оцінки рівня життя населення використовується система показників, які можна класифікувати на такі групи: соціально-демографічні показники (кількість населення, його склад, динаміка та структура за статтю, віком і соціальним станом; показники міграції населення і трудових ресурсів); узагальнюючі показники (ВВП на душу населення, реальні доходи на душу населення, структура населення за рівнем середньодушового сукупного доходу тощо); показники рівня оплати праці та доходи населення (середня та мінімальна заробітна плата, середня та мінімальна пенсія, середня грошова допомога тощо); показники рівня споживання населенням товарів і послуг; показники, які характеризують стан соціальної сфери; показники споживчих настроїв домогосподарств тощо. Розрізняють чотири ступені рівня життя населення:

добробут – користування благами, які забезпечують усебічний розвиток людини;

нормальний рівень – раціональне споживання за науково обґрунтованими нормативами, яке забезпечує відновлення фізичних та інтелектуальних сил;

бідність – споживання благ на рівні збереження працездатності як нижчої межі відтворення робочої сили;

злиденність – споживання мінімально припустимого за біологічними критеріями набору благ.

Показник рівня життя населення доповнюється низкою інших характеристик: добробутом, вартістю та якістю життя. Перший зазвичай використовують практично як синонім категорії «рівень життя».

Вартість життя є грошовою оцінкою товарів і послуг, фактично спожитих у середньому в домогосподарстві впродовж певного часу, які відповідають певному рівню задоволення потреб.

Розширення трактування категорії «рівень життя» за рахунок включення характеристик умов життя, праці та зайнятості, побуту і дозвілля, стану здоров'я, рівня освіти, природного середовища тощо забезпечує перехід до категорії «якість життя». Основними складниками якості життя є доходи населення та його соціальне забезпечення, споживання матеріальних благ та послуг, умови життя, вільний час. Розглянемо деякі з них.

Індексація доходів населення являє собою збільшення виплат населенню у зв'язку зі зростанням споживчих цін. У світовій практиці індексація доходів компенсує тільки 60–65% зростання споживчих цін. В Україні індексацію використовували тільки для груп населення з фіксованим заробітком (пенсіонери, студенти, працівники охорони здоров'я, освіти, державні службовці). Але сьогодні доходи населення не індексуються. Базою для індексації доходів населення є індекс зростання споживчих цін. Для розрахунку цього індексу береться зростання цін, але не по всіх споживчих товарах, а тільки по тих, що входять у «споживчий кошик», тобто ті види продуктів і товарів народного споживання, що є першою необхідністю. Сьогодні у споживчому кошику України налічується 300 послуг. Для порівняння слід сказати, що в Іспанії та Німеччині – близько 480, Англії – 350. Українці за підсумками 2013 р. на продукти харчування витрачали 55% свого доходу, сьогодні ця частка становить 78%. Відзначимо, що в Іспанії, Франції та Німеччині частка витрат від загальних доходів не перевищує 15%. А в цілому жителі Європи витрачають менше 20% на їжу [9, с. 51].

Характеристика рівня життя населення безпосередньо визначається відповідністю фактичних показників наявним соціальним нормативам і стандартам. Перші є науково обґрунтованими орієнтирами спрямованості соціально-економічного розвитку суспільства, другі – прийняті та прийнятні в конкретному суспільстві показники доходів, споживання, умов життя та бюджету часу. Окремо розробляють фізіологічні нормативи, які передбачають такий рівень споживання матеріальних благ та послуг, такі умови життя, що межують із біологічним збереженням людини.

Відповідно до прийнятих у суспільстві нормативів визначають систему державних соці-

альних гарантій, що включає: мінімальну заробітну плату; допомогу з тимчасової непрацездатності; допомогу з безробіття; мінімальні трудові та соціальні пенсії за віком; пенсії з інвалідності; мінімальні стипендії для молоді, що навчається з відривом від виробництва; допомоги бідним та багатодітним сім'ям. Така система віддзеркалює обов'язки держави щодо забезпечення своїм громадянам мінімальних доходів, мінімального набору загальнодоступних послуг з охорони здоров'я, освіти, культури. Стрижнем цієї системи є прожитковий мінімум, який у різних країнах розраховують по-різному.

Так, у США з 1964 р. використовують метод, згідно з яким прожитковий мінімум для міських жителів визначають потроєнням вартості мінімального набору продуктів, розробленого за планом економного харчування, це пояснюється тим, що вартість харчування на той час становила близько третини витрат сім'ї на споживання. З кінця 60-х років прожитковий мінімум щороку коригується відповідно до індексу споживчих цін. Якщо в 1969 р. такий дохід для одинокого громадянина становив 1,8 тис. дол. на рік, то в 1996 р. – 8 тис. дол.

Другий підхід, поширений в Європі, спирається на співвідношення між прожитковим мінімумом і середнім доходом на душу населення. Так, у країнах ЄС це співвідношення становить 50%, а у США – близько 30%.

У Польщі використовують два показники прожиткового мінімуму: соціальний та фізіологічний. Соціальний прожитковий мінімум передбачає значно вищий рівень споживання і використовується як орієнтир для державної політики.

Найявний в Україні прожитковий мінімум як за своїми складниками (мінімальне споживання харчових і нехарчових товарів та обмеженого кола послуг за найнижчими цінами, відвідування закладів культури та рекреації тощо), так і за співвідношенням із середнім рівнем життя населення є соціальним прожитковим мінімумом. Тобто він є не стільки соціальною гарантією, скільки соціальним орієнтиром. Прожитковий мінімум у законі (про прожитковий мінімум від 14 квітня 2000 р.) визначено як «вартісну величину достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб» [7]. Нині показник величини прожиткового мінімуму залишається одним із ключових під час характеристики рівня життя населення, є основою для реалізації соціальної політики, встановлення розмірів мінімальної заробітної плати та розмірів соціальної допомоги населенню.

Обсяг прожиткового мінімуму містить два елементи: фізіологічний та соціальний. Фізі-

ологічний мінімум – це вартісне вираження матеріальних цінностей, найнеобхідніших для існування людини. У світовій практиці він становить 85–87% загального прожиткового мінімуму, а решта припадає на соціальну частину – певний набір духовних цінностей мінімально прийняттого рівня життя.

Незважаючи на те що прожитковий мінімум на одну особу і для основних соціально демографічних груп із року в рік в Україні зростає (2013 р. – 1 108 грн., 2014 р. – 1 176 грн., 2015 р. – 1 176 грн., 2016 р. – 1 330 грн., 2017 р. – 1 544 грн.), він ледве дає змогу забезпечити первинні або фізіологічні потреби людини (головним чином – здорової, оскільки цей мінімум не враховує вартість ліків і лікування) та практично ігнорує соціальні потреби, які є невід'ємним складником гідного життя. Загальний показник вартісної оцінки споживчого кошика в Україні на січень 2016 р. становив 2 880 грн., з урахуванням інфляції (за сім місяців – 4,8%) виріс до 3 018 грн., а мінімальна зарплата залишилася на рівні 1 330 грн. [10]. ООН визначив світовий поріг місячного прибутку на особу в розмірі 510 дол. Це означає, що якщо людина отримує менше, то вона живе за межею бідності.

Підсумовуючи, можна наголосити, що розмір прожиткового мінімуму в Україні всупереч законодавству затверджується не для забезпечення встановлених соціальних прав, а виходячи з можливостей виділення обмежених бюджетних сум; норми розрахунку застарілі; відсутній законодавчий механізм коригування із зростанням цін в умовах інфляції та ін.

Найпершим видом соціального захисту, встановленого законодавством України, є мінімальний розмір заробітної плати. На практиці її величина ніяк не може досягти прожиткового мінімуму і ледве забезпечує виживання людини. Очевидно, що встановлений нині розмір мінімальної заробітної плати (1 378 грн. – на 1 січня 2016 р., 1 600 грн. – на 1 січня 2017 р.) аж ніяк не може задовольнити потреби працівника та його родини. За таких умов заробітна плата втрачає свою мотиваційну функцію щодо забезпечення відтворення робочої сили і стимулу до праці. Наявність роботи не є гарантією хоча б мінімального достатку.

Іншим державним соціальним захистом є мінімальна пенсія за віком, що встановлена в розмірі 1 074 грн. (станом на 1 січня 2016 р.), на 1 січня 2017 р. – 1 247 грн., що дорівнює прожитковому мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Пенсіонери є найменш захищеною категорією населення. За даними статистики, кожний сьомий пенсіонер отримує пенсію в розмірі прожиткового мінімуму або нижче. Варто сказати, що 90% пенсіонерів в Україні є бідними, діюча пенсійна система не забезпечує важливого зв'язку між зусиллями і винагородою, податки на пенсійне страхування високі, а пенсійні виплати неадекватно малі. Майже 3 млн. громадян похилого віку належать до малозабезпечених

і потребують у тому чи іншому вигляді допомоги від держави. Через обмеження максимального розміру пенсій, призначених за Законом «Про пенсійне забезпечення», 2/3 пенсіонерів отримують майже однакові пенсії, а різниця між максимальною та мінімальною пенсіями становить лише 50 грн. Ці та інші нерозв'язані проблеми пенсійного забезпечення постійно вимагають його реформування. У зв'язку з фінансово-економічною кризою, що склалася в Україні, можна передбачати, що накопичений позитив у сфері надання державою соціальної підтримки населенню недостатній.

Висновки. На нашу думку, перед країною постала проблема збереження наявної системи соціального захисту тим верствам населення, які її потребують, і розроблення нової стратегії спрямування економіки на розвиток, а не на споживання.

Якщо взяти до уваги поділ моделей соціального захисту на ліберальну та соціально-демократичну, то Україна буде останню модель, але формування такої моделі потребує вдосконалення всієї соціальної політики. Сьогодні нагальна потреба в упровадженні в життя якісної системи соціального захисту населення з позиції нормальної життєдіяльності людини. Соціальні стандарти та соціальний захист населення – це ідеологія життя, яка вже давно слугує базовим принципом в європейських країнах.

Відповідно до українського законодавства, державні соціальні стандарти, гарантії і нормативи є основою для розрахунку видатків на соціальні цілі та формування на їх основі бюджетів усіх рівнів та соціальних фондів. Аналіз показує, що більшість соціальних видатків, що затверджуються Законом України «Про державний бюджет», є значно нижчими, ніж передбачено відповідними соціальними законами. Це пояснюється тим, що під час визначення деяких видів державних соціальних допомог закладається навіть не прожитковий мінімум, а рівень забезпечення прожиткового мінімуму для відповідних демографічних груп населення (він щорічно встановлюється в Законі про державний бюджет), що істотно знижує розмір допомог. Вищевикладені міркування щодо сутності та значення категорій «соціальний захист» та «соціальні гарантії» дали змогу зробити висновок, що в Україні якісна система соціальних стандартів та захисту поки що тільки створюється. Формування такої системи потребує вдо-

сконалення положень Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії».

Необхідним є розроблення системи соціальних стандартів, яка б дійсно забезпечувала гідний рівень життя населення та відповідала європейським стандартам, при цьому її запровадження має передбачати поступові етапи досягнення цих стандартів протягом декількох років окремо для кожної категорії населення. З огляду на це, в основу розрахунку допомог необхідно закласти не прожитковий мінімум, як це визначається в діючих соціальних законах, а соціальні стандарти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гринберг Р.С. Свобода и справедливость. Российские соблазны ложного выбора. М.: Магистр. Инфра, 2012. 378 с.
2. Геєць В.М. Яке майбутнє у соціальної держави. Економіка України. 2013. № 7. С. 4–20.
3. Ковальчук Т.Т. Бідність працюючого населення – драматична реальність українського сьогодення. Економіка України. 2016. № 5. С. 4–20.
4. Даниленко А.І. Фінансові аспекти управління економічним розвитком. Економіка України. 2015. № 10. С. 4–22.
5. Лібанова Е.М. Нерівність в українському суспільстві: витоки та сучасність. Економіка України. 2014. № 3. С. 4–19.
6. Москаленко О.М. Соціально орієнтована політика та можливості випереджального економічного розвитку в Україні. Економіка України. 2015. № 6. С. 82–91.
7. Полотенко Д.В. Розвиток соціальної сфери як важлива умова економічного зростання українців. Фінанси України. 2010. № 10. С. 15–20.
8. Аверин А.Н. Социальная политика государства. М.: Наука, 2002. 354 с.
9. Яким є прожитковий мінімум в Україні. Соціальна політика: проблеми, коментарі, відповіді. 2013. Листопад-грудень. С. 50–53.
10. Глосарій із трудового права та соціально-трудоких відносин (із посиланням на досвід Європейського Союзу). Київ: Стило, 2006. 233 с.
11. Чухно А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та значення для України. К.: ЛОГОС, 2003. 631 с.
12. Лондар С.Л., Козеренко Л.В. Рівень добробуту населення як складова розвитку людського потенціалу: можливості фінансового регулювання в Україні. Фінанси України. 2013. № 9. С. 44–59.
13. Гальчинський А.С. Економічний розвиток: методологія оновленої парадигми. Економіка України. 2012. № 5. С. 4–17.
14. Питуляк Н.М. Інтелектуальний капітал суб'єктів інноваційної діяльності. Фінанси України. 2011. № 12. С. 30–40.